

СЕКЦІЯ 2

ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Бутенко В. В.,

к.е.н., доцент кафедри економіки та моделювання
ринкових відносин;

Дідик А. О.,

студентка 4-го курсу, «Фінанси і кредит»,
Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Однією з провідних ланок фінансової системи суспільства є бюджет. Державний бюджет виступає невід'ємною частиною ринкових відносин і одночасно важливим інструментом реалізації державної політики. Серед першочергових завдань держави провідне місце посідає наповнення дохідної частини бюджету, побудова оптимальної моделі податкової системи та чітке дотримання податкового законодавства.

За розділами відповідно до Бюджетного кодексу виділяють податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом та трансферти [1]. Дохідна частина бюджету складається в основному з податкових надходжень. В Україні головну роль відіграють податок на прибуток та податок на додану вартість. Формування податкових надходжень бюджету – це процес ініціації, адміністрування та акумулювання податків із застосуванням інструментів фіскального тиску.

Наявні проблеми формування Державного бюджету та його значення для економічного розвитку країни визначають актуальність цієї теми та її вибір для дослідження, адже в умовах перехідної економіки і створення ринкового середовища бюджет залишається важливим інструментом управління і формування фінансової політики держави.

Теоретичне обґрунтування актуальних питань податкової системи висвітлено у працях О. Амоші, В. Вишневецького, В. Вікрі, С. Герасименка, А. Головача, Р. Даймонда, А. Єріної, Д. Журавського, В. Захожая, Д. Міррліса.

Метою дослідження є виявлення особливостей формування Державного бюджету України за рахунок податкових надходжень на основі теоретичних та практичних аспектів досліджуваної проблематики.

Більшість дослідників визначають бюджет як централізований фонд фінансових ресурсів держави, що використовується для забезпечення покладених на неї функцій і завдань. Подібно до цього є визначення в Бюджетному кодексі України, у якому сказано, що бюджетом є план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади протягом бюджетного періоду [1]. Чинним законодавством України передбачено п'ять основних методів наповнення державної скарбниці: надходження від продуктивної діяльності (державні послуги та підприємницька діяльність державного сектору національної

економіки); доходи від майна, майнових прав, а також від використання державних ресурсів; податкові надходження; позичені державою кошти; емісійні доходи [2].

Податкові надходження посідають провідне місце серед різних методів мобілізації бюджетних ресурсів та інструментів державного регулювання економіки, вони є найбільш адекватним і об'єктивним відображенням стану національної економіки. Використання податків як фінансових важелів ґрунтується на запровадженні різноманітних інструментів регулювання економічних пропорцій, забезпечення необхідного рівня соціальних гарантій тощо. Для будь-якої держави з ринковою економікою податки є своєрідним важелем регулювання та попередження негативних тенденцій в економіці. Податки є своєрідним механізмом, що забезпечує взаємозв'язок між загальнодержавними інтересами та інтересами окремих суб'єктів господарювання. Саме податки визначають характер взаємовідносин між підприємствами всіх форм власності з державним та місцевим бюджетами, з банківськими установами, державними органами виконавчої влади тощо [1].

Крім того, саме за рахунок податкових надходжень формується значна частка дохідної частини бюджету України, яка згідно з Бюджетним кодексом України визначається як податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, стягування яких передбачено законодавством України. Податковий кодекс визначає, що податок – це обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що стягується з платників податку [4].

Податкові надходження можуть слугувати основним джерелом доходів до Державного бюджету України, забезпечуючи стабільну дохідну базу, адже податки, на відміну від позик, поверненню не підлягають. Обсяги податкових надходжень бюджету визначаються станом розвитку економіки країни, кількістю економічних агентів та їх активністю, які відповідно до положень національного податкового законодавства зобов'язані здійснювати відрахування на користь держави, фінансового забезпечення реалізації державних програм, а також потребами держави щодо перерозподілу ВВП. Природа податкових вилучень зумовлює характер утворення податкових надходжень бюджету, формування яких здійснюється державою шляхом вилучення частини доходів чи інших активів платників податків на основі реалізації конституційного права на суверенітет в оподаткуванні [2].

З даних, які наведені нижче в таблиці, можемо побачити, що податкові надходження становлять близько $\frac{3}{4}$ доходів Державного бюджету України протягом останніх років. Так, у 2015 році податкові надходження становили 79,7 % доходів бюджету, або 299 588 860,2 тис. грн, у 2016 році цей показник зріс і становив 79,9 %, тобто 409 970 879,6 тис. грн, а у 2017 році – 83,1 %, тобто 502 554 559,6 тис. грн. Ці показники свідчать про те, що роль податкових платежів дуже велика, оскільки ефективність виконання державою своїх функцій та добробут суспільства в цілому залежить від кількості сплачених податків. Очевидно, що відбувається зростання частки податкових надходжень у бюджеті країни. Так, частка податкових надходжень у 2016 році, порівняно з 2015 роком зросла на 0,2 %, що становить 110 382 019 тис. грн, а у 2017 році, порівняно з 2016 роком, – на 3,2 % і становить 925 836 80 тис. грн. [3; 4].

Таблиця 1 – Структура доходів Державного бюджету України за 2015–2017 роки*

Показники	2015 р., грн	2016 р., грн	2017 р., грн	2015 р., %	2016 р., %	2017 р., %
Доходи	375 818 425,3	513 335 960,4	60 485 174,3	100	100	100
Податкові надходження	299 688 860,2	409 970 879,6	502 554 559,6	79,7	79,9	83,1
Неподаткові надходження	69 373 338,1	95 976 326,3	87 646 786,1	18,5	18,7	14,5
Інші надходження	6 856 227	7 388 754,5	14 650 228,6	1,8	1,4	2,4

*Джерело: [2].

Крім того, виділяють види податків за ознакою суб'єкта оподаткування: прямі та непрямі. Згідно з такою класифікацією прямими є податки, що стягуються у процесі придбання та накопичення матеріальних благ, тоді як непрямі податки входять до ціни товарів, послуг.

Що стосується функцій податків, то однією із найважливіших є фінансова функція, відповідно до якої саме формують та насичують дохідну частину бюджету. Не менш важливою є регулятивна функція, вона є своєрідним інструментом регулювання виробництва, споживання. Стимулювальна функція податку формує орієнтири для розвитку виробництва та діяльності. Контрольна функція реалізується в ході оподаткування при регламентації державою фінансово-господарської діяльності підприємств і організацій, одержанні доходів громадянами, використанні ними майна. Ця функція дає змогу оцінити раціональність, збалансованість податкової системи, кожного податку безпосередньо. Державний бюджет регулярно відчуває дефіцит коштів. Податкові надходження до скарбниці не відзначаються стабільністю. У суспільстві спостерігається дуже великий рівень диференціації за доходами населення. Податки не стимулюють розвитку економіки, а, швидше за все заганяють її в тінь [3].

На жаль, в Україні, як і в більшості країн світу, податки для населення є основною причиною негараздів, погіршення життя. Хоча, звернувши увагу на податкові навантаження різних країн світу, варто відзначити, що Україна не характеризується надто високими податковими ставками порівняно із Швецією, Данією, Францією, Італією. Тобто з огляду на це, варто відзначити, що податкове навантаження не є показником життєвого рівня та добробуту населення, великі обсяги коштів, що викачуються із населення та акумулюються на державних рахунках не завжди є запорукою соціальної забезпеченості. Причиною таких незвичних тенденцій є порівняно малий обсяг фізичного споживання домогосподарств, тобто низький показник доходу на душу населення. Саме недостатність забезпечення виробничого потенціалу в Україні не дає змогу спрямувати акумульовані кошти у потрібному для населення руслі, а саме на соціальні заходи. Саме тому в Україні є доречним реформування системи податків не у бік поповнення бюджету, а у бік збільшення доходів громадян.

Список використаної літератури

1. Голишевська Л. В., Андрущак А. А. Роль фіскальної та регулюючої функції податків в економіці держави // Международный журнал экономики. 2010. № 3. С. 40–45. URL: http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2010/Economics/62930.doc.htm.
2. Про Державний бюджет на 2016 рік: Закон України від 25.12.2015 № 928-8. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T150928.html.
3. Нікітішин А. О., Хозінська І. С., Пасічник В. В. Податкові надходження: сучасний стан та роль у бюджетній політиці // Международный журнал экономики. 2013. С. 63–68. URL: http://www.rusnauka.com/32_PRNT_2013/Economics/3_149335.doc.htm.
4. Рябушка Л. Б. Роль бюджету в соціальній та економічній стабільності держави // Вісник Сумського національного аграрного університету: наук.-метод. журнал. Суми, 2012. № 1. С. 26–36.